

C. Sivas Kongresi ve Sonuçları

Erzurum Kongresi'nin dağılmasından sonra Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları üç hafta daha bu şehirde kalmışlardı. Ağustosun sonlarına doğru, Sivas'ta kongre için delegeler toplanmaya başlamış olduklarından Mustafa Kemal Paşa 29 Ağustos 1919'da Erzurum'dan ayrıldı. Bu heyette Mustafa Kemal Paşa, Rauf Bey, Raif Efendi, Mazhar Müfit Bey, Süreyya Bey ile birlikte iki görevli ve altı subay vardı. Heyet Erzurum'dan büyük ve parlak bir törenle uğurlanmış, Erzincan Boğazı'nda Dersim Kürtlerinin bir suikast tertipledikleri gerekçesiyle durdurulmuştu. Aslında daha 23 Ağustos'ta Kazım Karabekir Paşa III. Kolordu Kumandanlığı'na, İstanbul'da İngilizlerin Sivas murahhasları için bir suikast tertip ettiğinin haber alındığını bildirmiş, Mamahatun, Tercan, Refahiye ve Erzincan mevki kumandanlıklarına gönderdiği emirde de Sivas'a gidecek olan heyete her türlü kolaylığın gösterilmesini istemişti. Alınan bu önlemlerden ve heyetin bir an önce Sivas'ta bulunması gerektiğinden dolayı vakit geçirilmeden yola devam edilmiş ve heyet 2 Eylül'de Sivas'a varmıştı.

4 Eylül'de başlayan Sivas Kongresi görüşmeleri devam ederken Mustafa Kemal Paşa bir yandan da Güney Doğu Anadolu'daki ayrılıkçı fikirleri kışkırtan İngiliz Binbaşısı Noel ile Elazığ Valisi Ali Galip Bey'in durumlarını izliyordu. İstanbul hükûmetine göre, Anadolu hareketinde İttihatçıların parmağı vardı ve hükûmetle beraber olan Türk halkının çetecilikten ileri gitmeyen bu hareketle hiçbir ilgisi yoktu, masum halkı kandıran ve ülkeyi tehlikeye sürükleyen bu insanların yakalanarak gereken cezaya çarptırılması gerekiyordu. Bu fikirler içerisinde olan Damat Ferit Paşa, Ali Galip Bey'i Sivas Kongresi'ne engel olmak, özellikle Mustafa Kemal Paşa ile Rauf Bey'i tutuklamak üzere Elazığ'a vali tayin etti. Mustafa Kemal Paşa, Ali Galip'in Sivas'ı basacağı haberini alınca çeşitli tedbirler alarak bu teşebbüsü sonuçsuz bıraktı.

Bütün memleketin birliğini sağlamak amacı ile Sivas'ta bir kongre toplanması Amasya Genelgesi ile her tarafa bildirilmişti. Fakat İstanbul hükûmeti, valiler ve mutasarrıflar aracılığıyla bu kongreye engel olmak istedi. Bu sebeple Ankara ve diğer bazı şehirlerden delege seçilmedi. Bazı vilayetlerden seçilen delegeler aynı baskı nedeniyle yola çıkamadı ve kongreye iştirak edemedi. Bu sebeple kongre, Anadolu'dan ve Trakya'dan çağrılanların yarısı kadar, yani 33 delege ile toplandı.

İngilizler, bu kongre toplandığı zaman Samsun'u işgal edecekleri tehdidinde bulundular ve bundan bir şey elde edemediler. Sivas Valisi Reşit Paşa, 26 Ağustos 1919 günü Erzurum'da

bulunan Mustafa Kemal Paşa ile telgraf başında yaptığı konuşmada; Sivas'a gelen bir Fransız binbaşısının "Eğer Mustafa Kemal Paşa Sivas'a gelir, burada kongre akdine teşebbüs ederse, beş on gün içinde buralarının işgal altına alınmasının mukarrer olduğuna kat'î surette vâkıfım" dediğini ve aynı gün Dâhiliye Nezareti'nden gelen bir şifrenin de bunu teyit ettiğinden bir kongre teşebbüsünden vazgeçilmesini rica etmişti.

Mustafa Kemal Paşa aynı gün böyle bir ihtimalin pek uzak olduğunu belirttikten sonra, çektiği şifrede,"Milletimiz istiklal mevcudiyetini, her ne pahasına olursa olsun kurtarmaya azmetmiştir. Bu cereyanlara tâbi olmayanlar yıkılacaktır" diyordu.

Sivas Kongresi bu şartlar altında 4 Eylül 1919'da toplanarak başkanlığa Mustafa Kemal Paşa'yı seçti. İstanbul hükûmeti kongreye katılanları ittihatçılıkla suçladığı için, kongre üyeleri yemin etmek suretiyle böyle bir amaç gütmeyeceklerine dair söz verdiler. Kongrenin üçüncü gününde Erzurum Kongresi tarafından yayınlanan beyanname ve nizamname üzerine tartışma açılmış, madde madde beyanname incelenmiş ve bazı değişikliklerle kabul edilmiştir.

Sivas Kongresi'nin üzerinde durduğu en önemli meselelerden birisi mandanın kabul edilip edilmeyeceği olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan manda yönetimi sömürgeciliğin değişmiş halidir. Bu sırada Türkiye kamuoyunda bu fikri benimseyen aydınların sayısı az değildi. Birçok Türk aydını Amerikan himayesini destekleyici görüşler öne sürüyor ve bu konuda Mustafa Kemal Paşa'ya telgraflar gönderiliyordu.

Mustafa Kemal Paşa Amerikan mandası konusunda şöyle düşünüyordu:

"Bu olmayacaktır. Türkiye istiklal bütünlüğüne sahip olacaktır. Bunu istemekte devam edeceğiz. Ben anladığıma göre, İstanbul'daki bazı kişiler, bizi Amerika'da Wilson'a, Senatoya, kongreye müracaat ettirmek ve bütün Türk milleti adına istenen bir manda oyununa düşürmek istiyorlar. Bu oyuna gelmeyeceğiz. Bu manda biçimine Amerikalılar değil, çocuklar bile güler. Her şeyin başında Amerikalılar kendilerine hiçbir çıkar sağlamayan böyle bir mandayı niçin kabul etsinler?"

Sonunda kongre manda idaresini kabul etmedi ve bu konudaki kararını yayınladığı beyannamede açıkladı. Sivas Kongresi 11 Eylül 1919'da sona erdi ve aynı gün şu kararları yayınladı:

1. Millî sınırlar içinde bulunan vatan parçaları bir bütündür, birbirinden ayrılamaz.

2. Her türlü işgal ve müdahaleye karşı, millet birlik olarak kendisini müdafaa ve mukavemet edecektir.
3. İstanbul hükûmeti, harici bir baskı karşısında memleketimizin herhangi bir parçasını terk mecburiyetinde kalırsa vatanın bağımsızlığını ve bütünlüğünü temin edecek her türlü tedbir ve karar alınmıştır.
4. Kuvâ-yı Milliye'yi âmil ve irade-i milliyeyi hâkim kılmak esastır.
5. Manda ve himaye kabul olunamaz.
6. Millî iradeyi temsil etmek üzere Millet Meclisi'nin derhal toplanması mecburidir.
7. Aynı gaye ile millî vicdandan doğan cemiyetler "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adı altında birleştirilmiştir.
8. Mukaddes maksadı ve umumi teşkilatı idare için kongre tarafından bir Heyet-i Temsiliye seçilmiştir.

Sivas Kongresi ile ilgili olan belgelerden birisi de, kongreden sonra Heyet-i Temsiliye tarafından Sivas Kongresi tüzüğüne ek olmak üzere hazırlanmış olan nizamnamedir. Silahlı millî teşkilat için bazı direktifleri ihtiva eden ve 15 maddeden oluşan bu gizli belgede özellikle düşmanla temasta bulunulan mahallerde sabit ve seyyar silahlı kuvvetlerin nasıl kurulacağı, nasıl yönetileceği ve ihtiyaçlarının nasıl giderileceği açıklanıyordu.

Sivas Kongresi, Erzurum Kongresi'nden aldığı bölgesel kararları bütün memleketi içine alan bir hale getirmiştir. Katılanların farklı bölgelerden olması sebebiyle millî bir kongredir. Vatanın farklı bölgelerinde kurulan cemiyetleri birleştirerek millî mücadeleye yön vermiş, bu cemiyetlerin idare organı olarak da Heyet-i Temsiliye'yi seçmiştir. Kurulan yeni cemiyetin adı, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'dir. Bundan sonra bütün cemiyetler, Heyet-i Temsiliye ve onun başkanı Mustafa Kemal Paşa tarafından idare edilecektir.

Bu yönüyle kongre üzerine düşen en büyük görevi yerine getirmiştir. Erzurum Kongresi ile TBMM arasındaki en önemli köprü Sivas Kongresi'dir ve bundan sonraki hedef millî bir meclisin bir an önce toplanmasıdır. Son olarak, Sivas Kongresi'ne katılan delegelerin, kongrenin kapanışından bir gün sonra, 12 Eylül günü Sivas halkının da iştirakiyle açık bir toplantı yaptıklarını belirtmek de yerinde olacaktır.

IV. İstanbul-Anadolu İlişkileri: Amasya Görüşmeleri ve Protokolleri

Sivas Kongresi'nin devam ettiği sırada Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal Paşa, İstanbul'da bulunan Padişah Vahdettin ile bir telgraf görüşmesi yapmak istedi. Mustafa Kemal Paşa seçimlerin yapılmasını ve Meclis-i Mebusan'ın bir an önce toplanmasını Padişah Vahdettin'den isteyecekti. Fakat Sadrazam Damat Ferit Paşa ile hükûmeti buna engel oldu. Bunun üzerine, Mustafa Kemal Paşa valiliklere, mutasarrıflıklara ve kolordu kumandanlarına gönderdiği telgrafla İstanbul ile telgraf haberleşmesinin kesilmesini, durumu Padişah'tan gizleyen Damat Ferit hükûmeti yerine Heyet-i Temsiliye ile haberleşilmesini istedi. Fakat kısa bir süre sonra İstanbul ile haberleşmeye tekrar geçildi.

Erzurum ve Sivas Kongreleri ile Heyet-i Temsiliye'nin bu tavrı, buna karşılık Damat Ferit hükûmetinin Paris Barış Konferansı'nda bir şey elde edememesi halkın Heyet-i Temsiliye'ye olan güvenini arttırdı. Anadolu'nun çeşitli yerlerinden Padişah'a gönderilen telgraflarla Damat Ferit hükûmeti yerine yeni bir hükûmet kurulması istendi. Bu baskılar sonucu Damat Ferit istifa ederek yerine 2 Ekim 1919'da Ali Rıza Paşa kabinesi kuruldu. Ali Rıza Paşa, millî iradenin temsilcisi olan Heyet-i Temsiliye ile uyuşup anlaşmak gerektiğini anladı.

Mustafa Kemal Paşa yeni kurulan kabineden Erzurum ve Sivas Kongreleri kararlarını kabul etmesini, meclis toplanıncaya kadar millet adına bir karar vermemesini istedi. Ali Rıza Paşa bu konuları görüşmek üzere Bahriye Nazırı Salih Paşa'yı Amasya'ya gönderdi. Mustafa Kemal Paşa da arkadaşları ile birlikte 18 Ekim'de Sivas'tan Amasya'ya geldi.

Amasya Görüşmeleri, Sivas Kongresi'nde kabul edilmiş esaslar üzerinde yoğunlaştı ve 20–22 Ekim tarihleri arasında yapılan görüşmeler sonunda yapılan 5 adet protokolde, özetle şu hususlar yer aldı:

1. 30 Ekim 1918'de mütareke ile tespit edilen sınırlar içinde kalan Türklerin oturduğu yerlerden herhangi bir parça, hiçbir nedenle düşmana bırakılmayarak, yabancı himaye ve mandası kabul edilmeyecektir.
2. Gayrimüslimlere Türkiye'nin siyasî egemenliğini ve sosyal düzenini bozacak hiçbir imtiyaz verilmeyecektir.
3. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti hukuki bir teşekkül olmak üzere İstanbul hükûmetince tanınacaktır.

4. İtilaf devletleri ile yapılacak barış görüşmelerine Heyet-i Temsiliye'nin de uygun gördüğü kişiler gönderilecektir.

5. Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın İstanbul'da toplanması güvenlik açısından uygun değildir.

Amasya'da yapılan bu protokollerle İstanbul hükûmeti Heyet-i Temsiliye'yi resmen tanımış oluyordu. İtilaf devletleri İstanbul hükûmetini istedikleri gibi kullanamayacaklarını gördüler. Salih Paşa İstanbul'a döndüğünde bu esaslar doğrultusunda çalışmaya başladı. Fakat Ali Rıza Paşa hükûmetine Amasya Protokolünü uygulatamadı.

V. Sivas'ta Komutanlar Toplantısı

İstanbul hükûmeti bir taraftan seçim hazırlıklarını yürütürken, diğer taraftan da meclisin nerede toplanacağı konusunda Heyet-i Temsiliye ile fikir alışverişinde bulunuyordu. Ali Rıza Paşa'ya göre, yeni meclis kesinlikle İstanbul'da toplanmalı idi. Mustafa Kemal Paşa ise, güvenlik açısından meclisin İstanbul'da rahat bir şekilde çalışamayacağını belirterek Anadolu'nun güvenli bir yerinde toplanmasını istiyordu. Mustafa Kemal Paşa'nın üzerinde durduğu iki şehir, Eskişehir ve Ankara idi. Bu konuyu ve diğer millî konuları görüşmek üzere III., XII., XIII., XV. ve XX. Kolordu kumandanları Sivas'a davet edildi. 16-29 Kasım 1919 tarihleri arasında yapılan komutanlar toplantısında şu kararlar alındı:

1. Bütün tehlikelere ve sakıncalara rağmen Millet Meclisi'nin İstanbul'da toplanması gereği ortaya çıkmıştır. Fakat bütün milletvekilleri İstanbul'a gitmeden önce Ankara'ya uğrayacaklar ve millî konularda aydınlatılacaklar, birlik halinde hareket etmeleri sağlanacaktır.

2. Mecliste millî teşkilatın programının esaslarını savunacak kuvvetli bir grubun kurulması sağlanacaktır.

3. Komutanlar millî teşkilatın hızla her tarafa yayılmasını ve kuvvetlendirilmesine hizmet edecek, bu konuda diğer memurlardan da faydalanılacaktı.

4. Millet Meclisi'nin İstanbul'da toplanıp emniyet ve serbestlik içinde çalıştığı görülünceye kadar, Heyet-i Temsiliye Anadolu'da kalarak görevine devam edecektir.

5. Paris Barış Konferansı Türkiye hakkında olumsuz bir karar alırsa ve meclis bu kararı kabul ederse, milletin düşüncesi öğrenilecek ve ona göre hareket edilecektir.

VI. Heyet-i Temsiliye'nin Ankara'ya Gelişi

Sivas'ta yapılan komutanlar toplantısında tartışılan konulardan birisi de Heyet-i Temsiliye'nin bundan sonra bulunacağı şehirdi. Yeni bir seçim yapılacak ve meclis İstanbul'da toplanacaktı. Burası Sivas'a çok uzaktı, Sivas haberleşme ve ulaşım imkânları yönünden de uygun değildi. Batı Anadolu yani Yunan Cephesi Sivas'a çok uzak kalıyordu; Sivas'tan bu cepheyi idare etmek imkânsızdı. Demiryolu Ankara'ya kadar uzanıyordu. Bu sebeplerle en uygun yer, Ankara olarak görülüyordu. Komutanlar toplantısında Mustafa Kemal Paşa'nın önerisi üzerine doğu-batı, kuzey-güney kavşak noktasında bulunan Ankara uygun yer olarak seçilmişti. Ayrıca Ankara'da millî cemiyetler güçlü bir durumda idi.

18 Aralık 1919'da Sivas'tan ayrılan Mustafa Kemal Paşa Kayseri – Mucur – Kırşehir yolunu takip ederek 27 Aralık 1919 günü Ankara'ya vardı. Ankara halkı, Mustafa Kemal Paşa'yı törenlerle karşıladı. Yapılan törenlerde nutuklar söylenmiş, kurbanlar kesilmiş, millî oyunlar oynanmış, dualar edilmiştir.

Maiyetiyle birlikte Ankara'daki Ziraat Mektebi'ne yerleşen Mustafa Kemal, Heyet-i Temsiliye adına burasını merkez edinmiştir. Bundan böyle Ankara Türk milleti'nin idare edildiği bir başkenttir ve millî mücadele buradan idare edilecektir.

VII. Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı ve İstanbul'un İşgali

A. Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın Toplanması ve Misak-ı Milli'nin Kabulü

İtilaf devletleri, Mondros Mütarekesi'ni imzalayarak İstanbul hükûmeti üzerinde kontrolü ele geçirmelerinden sonra, savaşın sorumlusu İttihatçıları seçen Meclis-i Mebusan'ın görevde kalmasını istememişlerdi. Bu yüzden padişah Vahdettin'e baskı yapmışlar ve bu baskılara dayanamayan Padişah, meclisi 21 Aralık 1918'de feshetmiştir. Osmanlı Anayasası'na göre seçimlerin dört ay içerisinde yapılarak yeni meclisin toplanması gerekiyordu. Bu şartlar altında bir seçim yapılmasının kendi aleyhlerine olacağını gören Hürriyet ve İtilaf Fırkası liderlerinin, özellikle Damat Ferit Paşa'nın baskıları, Anadolu'da bazı yerlerin işgal edilmiş olması yeni seçimlerin yapılmasını geciktirdi.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen, Meclis-i Mebusan'ın toplanması için İstanbul'dan ve Anadolu'dan bazı çevrelerden Padişaha ve hükûmete baskı yapılmış, fakat bunlardan bir sonuç alınamamıştır.

Seçimlerin yapılarak Meclis-i Mebusan'ın tekrar açılması konusu Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçerek çalışmalara başlamasıyla tekrar gündeme geldi. Bu düşünce, Amasya Protokolüyle harekete geçirildi ve 1919 yılının Aralık ayı bu seçimlerle geçti. Bu seçimler hem Anadolu'da hem de İstanbul'da Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin adaylarının zaferi ile sonuçlandı. Bu zaferde Mustafa Kemal Paşa'nın rolü büyüktü. O, seçimlerden önce vilayetlere gönderdiği telgraflarda, adayların millî mücadeleye taraftar kişiler arasından seçilmesini istemişti. Bu seçimlerde Mustafa Kemal Paşa da Erzurum'dan milletvekili seçildi. Ancak İstanbul'a gitmedi. Meclis İstanbul'da 12 Ocak 1920 Pazartesi günü Padişahın beyannamesinin okunmasıyla açıldı.

Mustafa Kemal Paşa bu meclise başkan seçilmesini, mecliste Müdafaa-i Hukuk adıyla bir grubun kurulmasını ve Misâk-ı Millî'nin kabul edilmesini kendisiyle görüşen milletvekillerinden istemişti. Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'a gelmeyeceği ileri sürülerek başkanlık talebi reddedildi. Ayrıca Müdafaa-i Hukuk adında bir grup da kurulmadı. Bir grup kurulmuştu fakat adı "Felâh-ı Vatan Grubu" idi.

Bu grup, Mustafa Kemal Paşa tarafından Sivas'ta hazırlanmış olan "Misâk-ı Millî" metni üzerinde 22 Ocak'ta gizli bir toplantı yaptı ve 28 Ocak'ta yapılan gizli bir toplantıda da çok az değişiklikle bu metin kabul edildi ve meclis 17 Şubat 1920'de bu kararı açıkladı. Millî And anlamına gelen Misâk-ı Millî'nin metni şu şekildedir:

1. Osmanlı Devleti'nin 30 Ekim 1918 tarihli mütareke imzalandığı tarihte düşman ordularının işgali altında bulunan Arap memleketlerinin durumunun, halkın serbestçe verecekleri oya göre belirlenmesi gereklidir. Bu mütareke hududu içinde Türk ve İslâm çoğunluğu bulunan kısımların tümü, hiçbir şekilde ayrılık kabul etmez bir bütündür.

2. Halkın oyu ile anavatana katılmış olan üç sancakta (Elviye-i Selâse; Kars, Ardahan, Batum) gerekirse halkın oyuna başvurulmasını kabul ederiz.

3. Türkiye barışına bırakılan Batı Trakya hukuki durumunun saptanması da halkın tam bir serbestlikle verecekleri oya uygun olmalıdır.

4. Hilafet merkezi ve Osmanlı Devleti'nin başkenti olan İstanbul şehriyle Marmara Denizi'nin güvenliği her türlü tehlikeden uzak olmalıdır. Bu esas kabul edilmek şartıyla Akdeniz ve Karadeniz boğazlarının dünya ticaret ve ulaşımına açılması hususunda bizimle diğer bütün ilgili devletlerin birlikte verecekleri karar geçerlidir.

5. İtilaf Devletleriyle düşmanları ve bazı ortakları arasında kararlaştırılmış olan antlaşma esasları dairesinde azınlıkların hakları, komşu memleketlerdeki Müslüman halkın aynı haktan yararlanması şartıyla tarafımızdan kabul ve temin edilecektir.

6. Millî ve iktisadî gelişmemiz imkân dairesine girmek ve daha ileri ve düzenli bir şekilde iş görmeye muvaffak olabilmek için her devlet gibi bizim de gelişmemizin sağlanması sebeplerinin temininde İstiklal ve tam hürliğe sahip olmamız hayat ve beka esasıdır. Bu sebeple siyasî, adlî, malî gelişmemize engel olan kayıtlara karşıyız. Hissemize düşecek borçlarımızın ödenmesi şartları da bu esasa aykırı olmayacaktır.

Bu metinden de anlaşılacağı üzere Misâk-ı Millî, Mustafa Kemal Paşa'nın öteden beri savunduğu fikirlerden oluşmuştu. Meclis-i Mebusan'ın bu belgeyi kabul etmesi, Osmanlı Meclisi'nin Anadolu'nun görüşlerini onaylaması anlamına gelmekteydi. Ayrıca Misâk-ı Millî'de öngörülen hedeflere hangi yolla varılacağının belirtilmemesi Mustafa Kemal Paşa'ya hareket imkânı kazandırdı.

Padişah, hükûmet ve İtilaf devletleri Meclis'in toplanması ile millî hareketin ortadan kalkacağını zannediyorlardı. Sadrazam Ali Rıza Paşa 14 Şubat 1920'de Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdiği telgrafta, Kuvâ-yı Milliye'nin hükûmet içersinde hükûmet olduğunu ileri sürerek millî irade adına söz söylemeye yetkili makamın Meclis-i Mebusan olması gerektiğini belirtiyor ve hükûmet işlerine karışılmamasını istiyordu. Böylece Mustafa Kemal Paşa ve Heyet-i Temsiliye etkisiz hale getirilecekti. Fakat Mustafa Kemal Paşa bu yazıya karşı bir genelge yayınlarak, barışın sağlanmasına kadar Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin ulusal emelleri savunacağını belirtti.

B. İstanbul'un İşgali ve Meclis-i Mebusan'ın Dağıtılması

Meclisi-i Mebusan'ın millî iradenin bir göstergesi olan Misâk-ı Millî'yi maddeler halinde görüşerek kabul etmesi, İtilaf devletleri'nin “çok millîci” olarak niteledikleri bu meclise karşı harekete geçmelerine sebep oldu. Bu devletler Ali Rıza Paşa'nın Kuvâ-yı Milliye'ye olan sempatisini görmüşlerdi. Bu sebeple Harbiye Nazırı Cemal Paşa ile Genelkurmay Başkanı

Cevat Paşa'yı Kuvâ-yı Milliye'ye subay yollamak, silah ve para sağlamak, terhis edilen erleri Anadolu'ya göndermekle suçladılar ve bu kişilerin istifa etmelerini istediler. Bu baskılara dayanamayan Ali Rıza Paşa 3 Mart 1920'de istifa etti ve yeni hükûmeti 8 Mart'ta Salih Paşa kurdu.

Birkaç gün sonra bu gelişmeler üzerine İstanbul, Beyoğlu ve Üsküdar semtlerini işgale başlayan İngilizler, bazı yerlerde yağma ve soyguna giriştiler. 16 Mart'ta İngilizler Meclis-i Mebusan'ı basarak bazı milletvekillerini tutuklayıp Malta'ya sürdüler. Evi sarılan ve İngilizler tarafından aranan Meclis Başkanı Celalettin Arif Bey Ankara'ya kaçmak durumunda kaldı. Fedakâr telgraf memurları telgrafhane işgal edilmeden önce işgal haberini Ankara'ya, Mustafa Kemal Paşa'ya duyurdular.

Bu sırada Erzurum'da bulunan İngiliz Mütareke Heyeti Başkanı Yarbey Rawlinson ve 20 kadar İngiliz, XV. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir tarafından resmen tutuklandı. Bu İstanbul'un işgaline karşı gösterilen bir tepki idi.

İşgalin hemen sonrasında, Mustafa Kemal Paşa İtilaf devletleri'nin İstanbul'daki temsilcilerine, Birleşik Amerika siyasi temsilcilerine, tarafsız devletlerin dışişleri bakanlıklarına, Fransa, İngiltere ve İtalya parlamentolarına birer protesto gönderdi. İstanbul'u işgal etmenin "XX. yüzyılın medeniyet ve insanlığın kutsal saydığı bütün esaslara, hürriyet, milliyet ve vatan duygusu gibi bugünün insan topluluklarına esas olan prensiplere vurulmuş bir darbe" olduğunu belirtti. Vali ve komutanlara gönderdiği telgrafla da, İstanbul'un işgalinin bu devletler nezdinde protesto edilmesini istedi.

Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı, 18 Mart 1920 günü, mebusluk görevinin güven içinde yapılması mümkün oluncaya kadar meclis görüşmelerinin yapılmamasını kararlaştırarak toplantıları erteledi. Mustafa Kemal Paşa'nın emrine uyularak Anadolu'nun İstanbul hükûmeti ile her türlü yazışması yasaklandı, ayrıca vergilerin bundan böyle Ankara'ya gönderilmesi istendi. 20 Mart'tan itibaren İstanbul'un Anadolu ile resmî olarak ilgisi kalmamıştır.

Mustafa Kemal Paşa 19 Mart 1920 tarihli genelgesi ile millet işlerini yürütmek üzere Ankara'da olağanüstü yetkilere sahip bir meclisin toplanması için hazırlık yapılması yolunda talimatlar verdi. İstanbul'da bulunan milletvekillerinin de Ankara'ya gelmeleri istendi.